

2011. június 24. péntek
Bírák könyve 5

Dr. Hodossy-Takács Előd

Debóra éneke

^{5,1}Azon a napon így énekelt Debóra és Bárak, Abínóam fia: ^{5,2}Feltámadt az életkedv Izráelben, önként fölkelte a nép, áldjátok hát az Urat! ^{5,3}Halljátok, királyok, figyeljete, fejedelmek! Én most az Úrnak éneket mondok, zsoltárt zengek az Úrnak, Izráel Istenének.

^{5,4}Amikor Széirből kijöttél, Uram, amikor Edóm mezején lépdeltél, rengett a föld, csepegett az ég is, vizet csepegtettek a fellegek is. ^{5,5}Remegtek a hegyek az Úr színe előtt, még a Sínai is, Izráel Istenének, az Úrnak színe előtt.

^{5,6}Anát fia, Samgar idejében, Jáél idejében kihaltak az ösvények; akik útra keltek, rejtett ösvényeken jártak.

^{5,7}Hiányzott a vezetés, hiányzott Izráelből, mígnem fölkeltem én, Debóra, fölkeltem én, Izráel anyjaként. ^{5,8}Új isteneket választottak, de aztán folyt is a harc a kapuknál, ám pajzs meg dárda nem volt látható a negyvenezernél Izráelben. ^{5,9}Szívem Izráel vezetőié, akik önként keltek föl a népből. Áldjátok az Urat! ^{5,10}Akik fehér szamarakon nyargaltok, akik szőnyegekben ültök, vagy úton jártok, emlegessétek! ^{5,11}Pásztorok hangján az itatóvályúknál, ott csendülnek fel az Úr igaz tettei, vezetésének igaz tettei Izráelben. Így vonult a kapukhoz az Úr népe. ^{5,12}Serkenj, serkenj föl, Debóra, serkenj, serkenj, mondj éneket! Kelj föl Bárak, fogd foglyaidat, Abínóam fia!

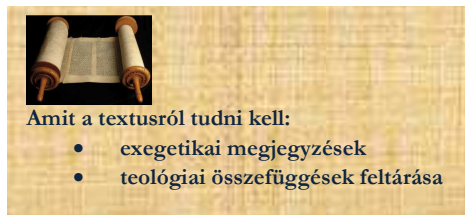
^{5,13}Így jött a dicső maradék, jött az Úr népe a hősökkel hozzám: ^{5,14}Az Amalékban gyökeret vert Efraimból valók, utánad Benjámin, a te népeddel együtt; Mákírból jöttek a vezetők, Zebulonból a vezéri pálcát hordók, ^{5,15}Issakár vezérei, a Debórával tartók. Issakár meg Bárak a völgybe vonult gyalogságával. Rúben tartományaiban nagy fontolgtatások voltak. ^{5,16}Mért maradtál mégis ülve a karámok között, hallgatva a pásztorfurulyát? Rúben tartományaiban nagy fontolgtatások voltak. ^{5,17}Gileád a Jordánon túl tanyázik. És Dán mért időzik a hajóknál? Ásér ülve maradt a tenger partján, ott tanyázik öbleinél. ^{5,18}De Zebulon halált megvető bátorságú nép, meg Naftáli is a mezőség magaslatain.

^{5,19}Királyok jöttek, harcoltak, ugyancsak harcoltak Kánaán királyai Taanaknál, Megiddó vizénél, de egy darab ezüstöt se vehettek el. ^{5,20}Az égből harcoltak a csillagok, pályájukról harcoltak Siserával. ^{5,21}A Kísón patakja elsodorta őket, az ősi patak, Kísón patakja. - Folytasd lelkem, teljes erővel! ^{5,22}Hogy csatoltak a lovak patái, amikor vágattak vágató csődőrei!

^{5,23}Átkozzátok Mérózt - mondta az Úr anygala -, átkozva átkozzátok lakóit, mivel nem jöttek el segíteni az Úrnak, segíteni az Úrnak a hősök közt!

^{5,24}De áldott asszony Jáél, a kéni Heber felesége, legáldottabb a sátorlakó asszonyok közt. ^{5,25}Vizet kértek, s ő tejet adott, díszes csészében tejszint hozott. ^{5,26}Kezével a cövekért nyúlt, jobbával a sulykoló szerszámmért. Ütötte Siserát, szétzúzta a fejét, betörte, átfúrta halántékát. ^{5,27}Lába elé roskadt, elesett, elterült, lába elé roskadt, elesett; ahová leroskadt, ott esett el élettelenül. ^{5,28}Az ablakon át kinézett, jajgatott Sisera anyja a rostélyon át: Miért késik annyit, mért nem jön harci kocsija? Mért gurulnak oly lassan hadi szekerei? ^{5,29}Legbölcsebb udvarhölgye válaszol, ő meg ismétli magában szavait: ^{5,30}Talán zsákmányt leltek, s osztozkodnak rajta, egy vagy két rabnő is jut minden férfinak! Tarka ruha a Sisera zsákmánya, tarka ruha a zsákmánya, egy vagy két tarka, festett kendőt hoz a nyakamra zsákmányul!

^{5,31}Így vesszen el, Uram, minden ellenséged! De akik szeretnek, legyenek olyanok, mint a kelő nap az ő erejében. És béke lett az országban negyven esztendeig.

Amit a textusról tudni kell:

- exegetikai megjegyzések
- teológiai összefüggések feltárása

5. fejezet – Debóra (és Bárák) éneke

Az Ószövetség egyik legrégebbi szövege, egyben az egyetlen költői formában megénekelt szabadítás történet a Bírák könyvében. A szöveg a csatának, Jáélnek, Izrael szabadulásának állít emléket, e közben pedig olyan meghatározó teológiai témákkal dolgozik, mint pl. Isten dicsősége, a Sínai-események, vagy az égi segítségadás. Az ének legközelebbi párhuzama a 68. Zsoltár.¹ Az ének

magyarázata valóban monográfiákat tölt meg, ezért most csak néhány súlypontra szorítkozunk.

Az ének szerkezete jól követhető.

[1–3] Bevezetés

[4–5] Visszatekintés és Isten magasztalása: Isten megmutatta nagyságát a pusztai időszakban, megjelenését csodálatos jelek kísérték.

[6] A közelmúlt: visszatekintés Samgárra és Jáélra: A korszak legfőbb jellegzetessége a rejtett ösvényeken járás, ami a félelem jele. Kritikus korszak volt ez, aminek Debóra fellépése vetett véget. Ugyanakkor az, hogy Jáélt egy ismert bírával állítja párba a szöveg, feljebb emeli őt a hirtelen döntést hozó és gyilkolni is kész asszony képénél. Jáél maga válik szabadítójává.

[7–12] Debóra korszaka véget vetett a vezetés hiányának: Az „Izrael anyja” kifejezés éppúgy a prófétai tekintélyt jelzi, mint a férfi próféta esetében alkalmazott „apa” kifejezés (2Kir 13,14).

[13–18] Részt vevők és távolmaradók: Összesen hat törzs reagált a hívásra: Efraim, Benjámín, Mákír (NY Manassé), Zebulon, Issakár, Naftáli. Velük szemben távol marad a transzjordániai Rúben és Gileád (Gád?), valamint Dán és Ásér. Szóba sem kerül Júda, Simeon és Lévi. Jellemzően tehát az északiak ügye volt ez a küzdelem, amittől távol tartották magukat a déliek, a transzjordániaiak; valamint Dán és Ásér. Dán később is problémás lesz, északra kényszerülnek vonulni korábbi szállásterületükről (Bír 18). Őket, a peremvidékeken nem érinti ez a fenyegetés.

[19–22] A csata: A harc Isten aktív közreműködésével megy végbe (lásd 4,12–16 magyarázata). Isten az exodus során is vízzel sodorja el ellenségeit, és mivel az előző fejezetben a csataleírás erre nem tért ki, lehet, hogy itt egyszerűen a népéért így harcoló YHWH képe elevenedik meg ismét. Akármi is a helyzet, tény, hogy a prózai szakaszból nem derülnek ki a csata részletei.

[23] Méróz átka: – innen sem jöttek segíteni a klánok; a vers a 13–18. versekhez kapcsolódik logikusan, viszont ide helyezése kiemeli a kontrasztot a távol maradó és Jáél hősiessége között. Méróz egyébként ismeretlen előttünk (talán Naftali földjén kell keresnünk), a település vagy klán² viszont mindenképp szimbolikus; átok üljön mindazokon, akik nem teljesítik kötelességüket, és nem segítenek a nyomorúság idején.³

[24–30] Három nő (Jáél, Sisera anyja és a találgató udvarhölgy): Jáél hőstettét az előző fejezethez képest tovább fokozza a szöveg. Ebben a verzióban nem álmában öli meg az asszony a katonát, hanem szemtől szemben, súlyos ütésekkel sújt le rá, amíg Jáél a lábához nem roskad élettelenül.⁴ Ő ezért lett áldott asszony. A szöveg folytatásában új szereplő tűnik fel, Sisera anyja. Várja, az ablakból lesi fiát, aki késik, nem jön. De vajon miért nem? Drámai a helyzet; a gyilkos szabadító – és az anya, aki nem az elnyomó gépezet egyik vezetőjét, a diadalmas hadvezért, hanem a fiát várja. Mérheterlenül emberivé válik itt ez a dicsőítő költemény; bizony a háborút nem egyszerűen katonák, hanem fiak, testvérek, apák vívják. A bölcs udvarhölgy a vigasztalással próbálkozik, és szavaiból kiderül, hogy az előző fejezet végének magyarázata során említett gondolatok asszonyok

¹ SMITH, R. H.: The Book of Judges, in: Laymon, C. M. (ed.): *Interpreter's Concise Commentary. Old Testament History*, Abingdon Press, 1983, 39–80, [55].

² BOLING, R. G.: Judges, in: Meeks, Wayne A. (gen. ed.): *The HarperCollins Study Bible*, NY, HarperCollins Publishers, 1993, 367–415, [377].

³ YOUNGER, K. LAWSON: *Judges / Ruth* (The NIV Application Commentary), Grand Rapids, Michigan, Zondervan, 2002, 154.

⁴ FRYMER-KENSKY, TIKVA: Jael, in: Meyers, Carol (gen. ed.): *Women in Scripture. A Dictionary of Named and Unnamed Women in the Hebrew Bible, the Apocryphal/Deuterocanonical Books, and the New Testament*, Grand Rapids, Michigan, William B. Eerdmans Publishing Company, 2000, 97–98, [98].

és katonák találkozásairól az ókori kontextusban is azonos értelmet kínálnak. A rabnők a hadizsákmány részét képezik. Az ókori keleten nagyon magas volt a gyermekágyi halandóság, ezzel is magyarázható, hogy a nőket termékenységükben és munkabírásukban reménykedve értékes zsákmánynak tartották, tehát nem pusztán a hódító katonák szexuális vágyának és erőszakos hajlamának kiéléséről van szó (vö. 5Móz 20,14; 21,10–14). Ugyanakkor ezek a versek a tragédiájukban is ironikusak; két felfokozott lelkiállapotú asszony beszélget, és az udvarhölgy szerint valószínű, hogy a katona az ellenség asszonyai miatt késlekedik. Nincs is messze az igazságtól. A nők viszont reménykedve várják a zsákmányt; az értékes ruhaneműt, és a zsákmány különösen értékes részét, a rabnőket is.

[31] Lezárás, konklúzió: Egy nemzedéken át tartó békesség következett a megörökített események után. Az egész fejezet lényegét úgy foglalhatjuk össze, hogy itt minden Isten dicsőítéséről szól. Mellette tanúskodnak tettei. Bárak határozatlan, ezt főleg a 4. fejezet emeli ki, a nép hezítál, sőt egy része távol is marad – Isten viszont cselekszik. A szakasz ma kiváló lehetőséget kínál arra, hogy Isten szuverenitását hirdessük; emberi gyengeség, halogatás és méltatlanság ellenére Ő cselekszik. A közösség javára és az egyéni életben is.⁵

⁵ YOUNGER, K. LAWSON: *Judges / Ruth* (The NIV Application Commentary), Grand Rapids, Michigan, Zondervan, 2002, 163.

Isten szabadító tettein keresztül mutatja meg nagyságát, hatalmát, szeretetét. Izrael népének története tanúskodik Isten szövetségéről. Debóra éneke lényegében egyetlen témát jár körül: ez Isten magasztalása szabadításáért.

Isten beavatkozik a történelembe. Vezetőket választ ki, hőssé, szabadítóvá tesz aszszonyokat. A történet nagy tanúsága, hogy Isten bárkit felhasználhat, a legváratlanabb helyzetekben is. Debóra felkelt, és általa helyreállt a vezetés, ami előtte szinte kiveszett Izraelből. Elveszettek bolyongtak – rejtett ösvényeken kellett járniuk, titokban, fenyegetésektől rettegve. Debóra fellépése új világot teremt, működése végére béke köszöntött Izraelre. Ehhez viszont kellett egy másik nő is; Jáél, aki nem a harmezőn, hanem négyeszmeközött, de elpusztítja az Izraelt fenyegető ellenség hadvezérét. Figyelni kell példájára; ha Isten bárkit felhasználhat, akkor semmi okunk arra, hogy magunkat Isten tervén kívül állónak tekintsük.

Isten foglalkozik a részletekkel. A csata leírása árulkodik erről; ő nem úgy nagy általánosságban a történelem Ura, hanem ott van a csatában, égi csodával segíti népe boldogulását. Számos ehhez hasonló példát találunk az Ószövetségben, legszebb példa az exodus története, a tenger szétválasztása. De ez nem csak a csatáéren adhat reményt, hisz Isten nem egyszerű hadtestparancsnok. Isten foglalkozik a részletekkel – így az őt kereső ember személyes életével is. Vezetése nem csak a népek vezetésére korlátozódik, hanem ő, mint szuverén Úr, Istene az őt keresők mindennapi életének is. Erről szól Isten gondviselése. Nehezen elfogadható az élet Ura sok 21. századi ember számára, hisz napjainkban minden az egyénről szól. Függetlenítjük magunkat a családi kötelességektől (házasságok válsága), nehezen válunk használhatóvá a közösségi életben, saját érdekeinket nézzük. Nem volt ez másként egyébként az ókori világban sem; énekünk egész listát közöl azokról a törzsekről, akik nem voltak hajlandók harcolni, mert nekik nem fűződött érdekük a csatához. Nagy ajándék, ha az ember képes túllátni személyes céljain, és tenni, cselekedni másokért, érdek nélkül.

A bukott hősöknek is van anyja... Az ének megvillantja nekünk az érem másik oldalát is. Ha nem olvasnánk Sisera anyjáról, egész egyszerűen azt hihetnénk, hogy ez a világ fekete-fehér, amiben vannak gonoszok és jók. Egy rövid vers erejéig azonban látunk még egy asszonyt Debóra és Jáél mellett – aki aggódva figyeli az utat, várja a fiát. Hajlamos leegyszerűsíteni az ember, és talán minél több közepes (vagy gyengébb) filmet nézünk, annál inkább így lesz; a filmek ugyanis mindig a csata végéig mutatják a küzdelmet, legfeljebb az izzadt és véres hős mászkál a még füstölgő romok között, a szanitécek pedig teszik a dolgukat. De a valódi élet mindig a háború után kezdődik; amikor hiába várják haza az apákat, férjeket és gyermekeket. Amikor megcsönkített, nyomorult emberek viselik testükön esetleg évtizedekig a háború emlékét. Jó lenne, ha az ember nem feledné ezt a képet, amikor bőszen fegyver után kiált.